

Odvajkada se Irižani opiru kako je njihov Irig zabit i selo. Najčešće, ne hajući za zavist suseda, Irižani su poodavno svome mestu podarili mnogo toga što nemaju ni veće varoši. Tako su nagnali i sebe, ali i druge na poštovanje ovog mestašca koje se naslonilo na fruškogorske obronke gledajući prema ravnom Sremu.

I mada je opština Irig najmanja opština u Vojvodini, opet važi za nezvaničnu prestonicu Fruške gore.

Velika želja Irižana da sa svetom budu povezani ajzlibanom (vozom) ostala je samo pusta želja, čak i poetski izražena:

„Irižani svaki dan

Mole boga z` ajzliban,

Da napravi put do Beča,

Da prodaju malo kreča“.

Vozovi su mimoišli Irig, ali Irižani nisu mimoišli – svet. Bilo ih je svuda, pa se čak u jednoj pošalici veli:“ Podigni goveđu balegu, pa ćeš i tu pronaći Irižanina“. O Irižanima ponajlepše je pisao rođeni Irižanin, Borislav Mihajlović Mihiz:“ Irižani su nekada bili seljaci, vinogradari, trgovci. Šegrti, pa kada se zamomče i oslobode, kalfe u `vandrovci` i `frentu` jedva čekajući da se osamostale i postanu zanatlje, pa da svoju robu, svoj rukotvor prodaju u radnjama i po vašarima. Ali, bilo ih je i krečara. Vadili su kamen i drvo sa Fruške gore, palili kreč i u taljigama ga raznosili okolo i prodavali“.

Ko zna kojim bi pravcima lepote i razvoja išao Irig da ne bi zloslutne kuge krajem XVIII veka (1795/96), znane kao „iriške kuge“ jer, u to vreme Irig je imao više stanovnika nego tadašnji Beograd, ali se posle kuge više nikada nije oporavio. Kuga je gadno poharala Irig, preselivši tri hiljade njegovih žitelja u uspomene onih koji su ostali živi.

A imao je Irig i tako zvanu guslarsku, „slepačku“ akademiju“(kako su je podsmešljivo nazvali samo Irižani). Kako je Mihiz poveden tom činjencom primtio:“ Irig je bio prvi srpski akademski grad“.

Irig je bio, na svojevrsan način, i prestonica fruškogorskih manastira. Svi su se tu namestili nekako oko Iriga. Krajem XV i početkom XVI veka, podižu se brojni manastiri: Hopova i Krušedola, Grgetega i Vrdničke Ravanice, Velike i Male Remete, Beočina i Rakovca, koji su u narednim vekovima bili jedini nosioci pismenosti, kulture i obrazovanja. A svi lepi i zagonetni, čuvarni, mnogo toga su sačuvali od zaborava.

U jednom takvom okruženju ponikao je i najčitaniji Srbin XIX veka – Irižanin Gavriilo Kovačević. On će se kasnije preseliti u Zemun, drugovati sa mnogim umnim Srbima, među kojima i Vukom Karadžićem, ali, čim je buknuo Prvi srpski ustanak, sva svoja umeća i znanja stavio je u službu Karađorđa. Gavriilo Kovačević je priznat u istoriji srpske literature kao prvi pesnik ustanka, pošto je svoja “sočinjenja” potpisivao punim imenom i prezimenom.

Dva su Zmaja vladala Irigom. Irig je bio posed srpskog despota Vuka Brankovića, koji je u narodu poznatiji kao Zmaj Ognjeni Vuk. Drugi Zmaj (Jovan Jovanović) svojom prvom ispisanom pesmom u Irigu, započinje svoje veliko literarno postojanje.

I kao da su znali da se nezaborav najbolje sačuva po bibliotekama (1828) i knjigama osnovaše Irižani 1842. godine prvo srpsko čitalište, pre beogradskog i onog Matice srpske.

Vezivali su se za Srpski čitaonicu i knjižnicu u Irigu, za lepotu ovog kraja, mnogi; od pomenutog Zmaja, koji je sa svojim izbegao iz spaljenog Novog Sada (1849), do Andrića i Veljka Petrovića. A Crnjanski negde zapisa kako bi rado svoje godine proveo baš u Irigu...

U ovom fruškogorskom vinogorju gde je lepo ostaviti brige, gde se čovek može susresti sa još nedinutom dobrotom prirode, Irig se smestio kao u najudobnije gnjezdo. Privlači i zove. Pa i

Dositej Obradović, koji je kroz Irig prošao da bi u svet otišao, zasigurno je morao nositi u sebi dragost ovog mesta.

Tako je bilo nekada. Danas, Irig je poznat kako po svojoj istoriji i tradiciji tako i kao prestonica vinskog Srema. Mada se vino pravilo u Irigu od davnina, zametak današnjeg razvitka vinskog Iriga nazire se u 1929. godine osnivanjem voćarsko-vinogradarske zadruge, koja već naredne godine podigla podrum za otkup grožđa i pravljenje vina. Njeni kapaciteti su bili 550 vagona vina godišnje, a danas se vino pravi i čuva u mnogim privatnim podrumima.

Manifestacija pod nazivom "Pudarski dani", koja se svakog septembra održava u Irigu je najznačajnija manifestacija koja je utisnuta u sve turističke mape Srema, a koja ima za cilj da slavu iriškog vina pronese svim meridijanima. A ko su zapravo pudari? Pudari su bili najčešće unajmljeni ljudi, koji su čuvali grožđe od ptica, insekata i ostalih štetočina, ali i od drugih ljudi. Po Jakovu Ignjatoviću, pudari su ljudi koji znaju francuski. Naime, dok je jednom prilikom čuveni srpski pisac "pudario" u vinogradu svojih iriških prijatelja, naišla je francuska naučna ekspedicija, koja je proučavala floru i faunu Fruške gore. Jaša Ignjatović je zapodenuo sa njima razgovor na čistom francuskom jeziku, a na njihovo ne malo čuđenje objasnio im je da "svaki pudar na Fruškoj gori – francuski zbori".

Takav je Irig i takvi su Irižani. Koliko god da znate o njima i koliko god da ih poznajete, uvek vas mogu iznenaditi znanjem, lepotom ili nečim trećim.